

Hans Noyens studeerde koordirectie bij Cees Rotteveel aan het Brabants Conservatorium en piano aan het Conservatorium in Maastricht. Tevens volgde hij de studie Muziekwetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Na het behalen van het diploma UM Koordirectie zette hij zijn studie voort bij Eric Ericson in Stockholm. Hij volgde cursussen bij o.a. Frieder Bernius, Daniel Reuss en Jos van Veldhoven. Als zanger was hij actief bij ensembles als Currende (Brussel), Cappella Amsterdam en de Nederlandse Bachvereniging. Hij werkte bij de NPS als programmasamensteller voor Radio 4. Momenteel werkt hij als projectleider amateurkunst bij het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst. Naast Quintessens dirigeert Hans Arte Vocale uit Hengelo, het Waterlands Kamerkoor en het projectkoor Rosa uit Utrecht. Als docent koordirectie is hij verbonden aan de Meerjarige Dirigenten Opleiding in Utrecht (MDO). Onder zijn redacteurschap kwam het Handboek van Koormuziek uit, een boek over de geschiedenis en ontwikkelingen van de koormuziek.



LUZ ETERNA

Spaanse muziek uit renaissance en barok
voor Allerzielen, Advent en Kerst



Quintessens o.l.v. Hans Noyens

Soest	Oude Kerk	zondag 24 november 2013	15.30 uur
Zeist	Sionskerk	zaterdag 7 december 2013	16.30 uur
Hoorn	Noorderkerk	zondag 8 december 2013	15.00 uur



Spaanse muziek uit renaissance en barok voor Allerzielen, Advent en Kerst

Spaanse muziek is onontgonnen terrein voor Quintessens – een uitdaging dus. Voor ons programma konden we putten uit een rijke schat aan Spaanse kerkmuziek uit de renaissance en barok.

De meeste kerkmuziek is geschreven voor zangers zonder begeleiding, of hooguit met continuo, dat in Spanje meestal bezet was met het orgel, eventueel met toevoeging van een harp. Pas later in de barok werden ook andere instrumenten voorgeschreven.

Muziek uitsluitend voor instrumenten is schaars, en dan meestal voor slechts één instrument, zoals het orgel of de vihuela, een snaarinstrument, dat zowel met de vingers, met een plectrum, als met een strijkstok kon worden bespeeld.

Ons programma speelt zich af op het grensvlak van het oude en het nieuwe kerkelijk jaar. In november ligt de aandacht bij de vergankelijkheid van de mens en bij de eindtijd. Katholieken vieren op 2 november Allerzielen, wanneer de overledenen worden herdacht. De liturgie (*Requiem*) is die van de begrafenis. De traditie van het herdenken van de overledenen is in onze tijd in veel protestantse kerken overgenomen op de laatste zondag van het kerkelijk jaar (dit jaar op 24 november). Op de volgende zondag begint het nieuwe kerkelijk jaar met de Advent, de voorbereiding op de komst van Christus in de kerstnacht.

In ons programma volgen wij deze lijn: we beginnen met delen uit de requiemis, getoonzet door een componist uit de renaissance (Morales), een componist uit de barok (Valls) en een componist uit het overgangstijd van renaissance naar barok (Roldán).

Daarna volgt muziek voor de advent en kerst, en maken we kennis met een genre dat uniek is voor het Iberisch schiereiland (en zijn koloniën), namelijk de villancico.

Villancico's zijn van oorsprong wereldse meerstemmige populaire liederen in de volkstal, bestaande uit een refrein (*estribillo*) en een aantal verzen (*coplas*), waarna de estribillo herhaald werd. In de tweede helft van de 16^e eeuw werden geestelijke villancico's populair. Zij kregen een plaats in de metten, het vroege ochtendgebed, en later ook bij de mis. Een enorme hoeveelheid villancico's werd voor kerkelijke feesten geschreven, vooral voor Mariafeesten en kerst.



Quintessens, opgericht in 1992, bestaat uit een vaste kern van inmiddels zes vocale solisten. Zij kennen elkaar van het koor van de Nederlandse Bachvereniging, dat o.a. de jaarlijkse uitvoering Van de Matthäuspassion in Naarden verzorgt.

Jaarlijks worden onder leiding van een gastdirigent avondvullende concerten gegeven met een grotere bezetting. Zo stonden eerder Vespers van Monteverdi en van Rigatti op het programma, de Musicalische Exequien van Schütz, de kerstnachtsmis resp. het kerstverhaal op muziek van verschillende componisten, kerstmuziek van Charpentier, paasmetten van Praetorius, een programma met Magnificats, en vorig jaar een kerstprogramma met muziek van Schütz.

Voor het programma van dit jaar is Quintessens uitgebreid tot een ensemble van twaalf vocale stemmen, twee blokfluiten, dulciaan, twee violen, altviolen, cello, klavecimbel en orgel.

Sopraan: Ingrid Wage, Michelle Eekelder, Lida Wels
Alt: Siebe Haagsma, Saskia Kruysse, Liesbeth van der Jagt
Tenor: Hans Erbrink, Gert M. Knepper, Rens Bijma
Bas: Jan Willem Dijkens, Stephan Vries, Kees Hoezen
Blokfluit: Marjoke van Die, Gerdien Tanja
Viool/altviool: Frans Boendermaker, Christian Jünemann
Dulciaan: Katrien Haije, *Cello:* Judith van der Werf
Klavecimbel: Martine Visser, *Orgel:* Henk van Zonneveld
Dirigent: Hans Noyens

Romance

Por aliviar los sollozos
De un tierno, hermoso zagal,
Que po anegar mis culpas,
De sus ojos hace un mar.

Moeten we het huilen verlichten
van een teer, mooi kind?
Want om mijn zonden te overstromen
welt er uit zijn ogen een zee op.

Estribo & Responción

No diviertan el llanto del niño
Déjenle llorar
Que pues llora, sin duda padece,
Y si padece salvando me está.

Stoor je niet aan het huilen van het kind,
laat hem huilen.
Want als hij huilt, dan lijdt hij ongetwijfeld,
en als hij lijdt, dan redt hij mij.

Copla

Ésas lagrimas que vierte,
son la primera señal,
del precio con que me compra,
para darne libertad.

Die tranen die hij vergiet
zijn het eerste teken
van de prijs waarmee hij mij loskoopt
om mij vrijheid te geven.



Programma

Allerzielen

1. Antonio de Cabezón: Quien llamó al partir, partir

Cabezón (1510-1566) is blind geboren en werd op 15-jarige leeftijd aangenomen als musicus aan het hof van Isabella van Portugal. Na haar dood kwam hij in dienst bij haar zoon, Philips II van Spanje. In die hoedanigheid is hij met Philips half Europa doorgetrokken, en bezocht hij ook de Lage Landen. Zijn instrumentale muziek is na zijn dood in 1566 uitgegeven door zijn zoon.

2. Christobal de Morales: Requiem aeternam

Uit: Misso pro Defunctis

Morales (ca. 1500-1553) wordt beschouwd als een van de meest begaafde Spaanse renaissancecomponisten. Hij werkte eerst in Spanje, was van 1535 tot 1545 zanger in de pauselijke kapel in Rome, en keerde daarna terug naar Spanje, waar hij o.a. kapelmeester was in Toledo. Het aan het eind van zijn leven geschreven Requiem voor 4 stemmen behoort tot de mooiste muziek die hij heeft nagelaten. De sopraan zingt de gregoriaanse requiem-melodie.

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.
Te decet hymnus, Deus, in Sion,
Et tibi reddetur votum in Jerusalem.
Exaudi orationem meam,
ad te omnis caro veniet.

*Heer, geef hun eeuwige rust
en het eeuwige licht verlichte hen.
God, U moeten wij prijzen op de Sion
en U de beloofde offers brengen in Jerusalem.
Luister naar mijn gebed;
tot U komt al het vlees.*

3. Juan Pérez Roldán: Kyrie eleison

Uit: Missa pro defunctis

Roldán (1610-1671) was Maestro de Capella in Madrid aan La Encarnación en las Descalzas en aan het eind van zijn leven aan de basiliek van El Pilar in Zaragoza. Zijn Requiem is dubbelkorig.

Kyrie eleison (3x).
Christe eleison (3x).
Kyrie eleison (3x).

*Heer, ontferm U over ons.
Christus, ontferm U over ons.
Heer, ontferm U over ons.*



4. Francesc Valls i Galan: Dies irae

Uit: Missa de difunts

De Catalaanse componist Valls (ca. 1672-1747) was van 1696 tot 1726 kapelmeester aan de kathedraal van Barcelona. Maar ook na zijn vrijwillige ontslag, mogelijk om gezondheidsredenen, bleef hij de kathedraal voorzien van muziek. Hij werd vooral bekend door een onvoorbereide dissonant in zijn Missa Scala Arretina, die een heftig dispuut veroorzaakte. Zijn Requiem is geschreven voor twee koren en instrumenten.

Van het lange *Dies irae* voeren wij alleen begin en eind uit.

Dies irae, dies illa
solvet saeculum in favilla,
Teste David cum Sybilla.

*Dag van de gramschap, die dag der dagen
welke de wereld in as zal leggen,
zoals David en Sybilla getuigen.*

Quantus tremor est futurus.
Quando Judex est venturus,
Cuncta stricte discussurus.

*Welk een angst zal er zijn,
Als de Rechter zal komen,
om alles rechtvaardig te oordelen.*

Tuba mirum spargens sonum,
Per sepulcra regionum
Coget omnes ante thronum.

*De wonderbaarlijke bazuin
zal allen uit het dodenrijk
tot voor de troon oproepen.*

Mors stupebit et natura,

*De dood en de schepping zullen verstomd
staan,
wanneer de schepselen zullen herrijzen
om zich voor de Rechter te verantwoorden.*

Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.

...
Confutatis maledictis,
Flammis acribus addictis,
Voca me cum benedictis.

*Als de vervloekten uitgestoten zijn,
en prijsgegeven aan de felle vlammen,
roep mij dan tot de gezegenden.*

Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis,
Gere curam mei finis.

*Met mijn hart, als tot stof vergaan,
bid ik U, deemoedig en geborgen:
draag zorg voor mijn einde.*

Lacrymosa dies illa,
Qua resurget ex favillaa
Judicandus homo reus,

*Op die dag van tranen, waarop
de schuldige mens uit de as zal verrijzen
om beoordeeld te worden,*

Huic ergo parce, Deus!
Pie Jesu, Domine,
Dona eis requiem.

*wees hem dan genadig, o God!
Lieve Jezus, Heer,
Geef hun rust.*

14. Tomás Luis de Victoria : Quem vidistis, pastores ?

In Festo natalis Domini

De tekst van dit zesstemmige motet is een uitbreiding van de eerste antifoone voor de lauden van eerste kerstdag. Beide delen eindigen met uitbundige Alleluia's.

Quem vidistis pastores ?
dicite, annuntiate nobis
quis apparuit ?
Natum vidimus et choro Angelorum,
collaudantes Dominum.
Alleluia.

Wie hebben jullie gezien, herders?
Zeg het, vertel het ons:
wie is er verschenen?
Wij zagen een kind, en engelenkoren,
die tezamen de Heer prezen.
Halleluja.

Dicite, quidnam vidistis?
et annuntiate nobis
Christi Nativitatem.
Natum vidimus et choro Angelorum,
collaudantes Dominum.
Alleluia.

Zeg het: wat hebben jullie toch gezien?
En vertel ons
van de geboorte van Christus.
Wij zagen een kind en engelenkoren,
die tezamen de Heer prezen.
Halleluja.

15. Bernardo del Río: No diviertan el llanto del niño

Villancico a 8

Van Del Río is weinig meer bekend, dan dat hij gestorven is in 1655. Zijn kerst-villancico *No diviertan*, waarmee wij ons programma besluiten, beleeft hier waarschijnlijk zijn Nederlandse première. Evenals in de vorige villancico's is de tekst diepzinnig. De opbouw is wat ingewikkeld. Na een solo-Romance met vier coupletten volgt de Estribillo, hier *Estribo* gehe-ten. Deze wordt eerst solo gezongen, en daarna achtstemmig herhaald (*Respon-sión*). Er zijn slechts 2 *Coplas*; ook deze worden achtstemmig herhaald. Vanzelfsprekend wordt de Estribillo daarna weer in zijn geheel herhaald. Van zowel Romance als Coplas zingen wij één couplet.

Kerst

12. Isabella Leonarda: 3. (zonder titel), 4. Prestissimo

Uit: Sonata nona in C

We horen nu de beide laatste delen van de sonate waarvan de eerste delen klonken in nr. 8 van ons programma.

13. Anoniem: Riu, riu, chiu

Villancico a 4

Deze anonieme villancico voor kerst, zonder enige begeleiding, is afkomstig uit een bundel villancico's uit 1556. *Riu, riu, chiu* bestaat uit een estribillo en 7 coplas, waarvan wij er 2 zingen. *Riu, riu chiu* is de roep van de herders. De bewaker is God, het (vrouwelijke) lam is de maagd Maria, en de wolf de duivel. Gods verdediging bestaat uit het wonder van de onbevleete ontvangenis, waardoor de duivel geen kans meer kreeg om Christus bij zijn geboorte al met de zonde te besmetten.

Estribillo

Riu, riu chiu, la guarda ribera,
Dios guardó el lobo
de nuestra cordera.

Coplas :

1. El lobo rabioso la quiso moder,
Mas Dios poderoso la supo defender,

Quisola hacer que no pudiese pecar,

Ni aún original ista Virgen no tu viera.

2. Este qu'es nacido es el gran monarca,

Christo patriarca, de carne vestido;

Ha nos redimido con se hacer chiquito,

Aún qu'era infinito, finito se hiziera.

Riu, riu, chiu. De bewaker van onze oever,
God, heeft de wolf
van ons lam weggehouden.

1. De razende wolf wilde haar bijten,
Maar onze almachtige God heeft haar vurig
verdedigd.

Hij wenste haar puur te houden, zodat ze
nooit zou kunnen zondigen,

Die eerste zonde van de mens raakte deze
geheiligde maagd nooit.

2. Hij die nu verwekt is, is onze machtige
Heerser,

Christus onze heilige vader, in menselijk
vlees belichaamd.

Hij heeft verzoening gebracht door zo nederig
geboren te worden;

Hoewel hij onsterfelijk is, werd hij als sterfe-
lijk wezen geschapen.

5. Juan Pérez Roldán: Sanctus

Uit: Missa pro defunctis

Sanctus, Sanctus,
Sanctus Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis!

*Heilig, heilig, heilig,
is de Heer, God der heerscharen.
Hemel en aarde zijn vol van Uw glorie.
Hosanna in de hoge!*

6. Christobal de Morales: Agnus Dei

Uit Misso pro Defunctis

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,

dona eis requiem (2x).

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,

dona eis requiem sempiternam.

*Lam Gods, dat de zonden van de wereld
draagt,*

Geef hun rust.

*Lam Gods, dat de zonden van de wereld
draagt,*

Geef hun eeuwige rust.

7. Francesc Valls i Galan: Lux aeterna

Uit: Missa de difunts

Lux aeterna luceat eis Domine,
cum sanctis tuis in aeternum,
quia pius es.
Requiem aeternam dona eis, Domine
Et lux perpetua luceat eis Domine.
Cum sanctis tuis in aeternum,
quia pius es.

*Het eeuwige licht verlichte hen, o Heer,
bij Uw heiligen in eeuwigheid,
omdat Gij goedertieren zijt.
Geef hun eeuwige rust, o Heer,
en eeuwig licht verlichte hen, o Heer.
Bij Uw heiligen in eeuwigheid,
omdat Gij goedertieren zijt.*

Pauze (niet in Zeist)





Advent

8. Isabella Leonarda: 1. Presto, 2. Largo

Uit: Sonata nona in C

Er is maar weinig Spaanse instrumentale muziek uit de barok overgeleverd. Vandaar dat we onze toevlucht hebben genomen tot een Italiaanse tijdgenote: Isabella Leonarda (1620-1704).

Zij stamde uit een oud en belangrijk geslacht in Novara. Op 16-jarige leeftijd trad zij toe tot een Ursulinenconvent aldaar, waar ze de rest van haar leven zou blijven, en verschillende invloedrijke functies bekleedde.

Zij componeerde talrijke muziekwerken, waaronder veel geestelijke muziek. Maar haar grootste beroemdheid ontleende ze aan haar instrumentale sonates: zij was de eerste vrouw die dergelijke stukken publiceerde. We horen de beide eerste delen van de virtuoze negende sonate.

9. Tomás Luis de Victoria: Ne timeas Maria

In Annuntiatione Beatae Mariae Virgine

Victoria (1549-1611) ging al op jonge leeftijd naar Rome om daar te studeren, mogelijk bij Palestrina; hier werd hij ook tot priester gewijd. Pas in 1586 keerde hij terug naar Spanje, om in Madrid in dienst te treden bij koningin Maria van Spanje. Victoria schreef alleen kerkelijke muziek, die qua stijl verwant is met de laat-renaissancistische stijl van Palestrina.

Ne timeas Maria is een tekst die de engel uitspreekt als hij aankondigt, dat Maria zwanger zal worden van de Verlosser. Het motet is vierstemmig.

Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum: ecce concipies in utero et paries filium, et vocabitur Altissimi Filius.	Wees niet bang, Maria, want je hebt de gunst van God verkregen. Zie: je zult zwanger worden en een zoon baren, en hij zal zoon van de Allerhoogste worden genoemd
---	--

10. Francesc Valls i Galan: Beata quae credidisti

Musica desatada e libre

Het motet *Beata quae credidisti* heeft een vrije tekst, gericht aan Maria. Het eindigt met haar antwoord, in de vorm van de eerste regel van haar lofzang (het *Magnificat*), die zij zingt bij het bezoek aan haar familielid Elisabeth. Valls geeft aan dat het om liturgisch *losse en vrije* muziek gaat, geschreven voor 3 vierstemmige koren en continuo.

Beata, quæ credidisti,
quoniam perficientur ea,
quæ dicta sunt tibi a Domino.
Et ait Maria:
Magnificat anima mea Dominum.

Gelukkig jij die hebt geloofd,
omdat in jou volbracht zal worden
wat gezegd is door de Heer.
En Maria zei:
Mijn ziel maakt groot de Heer.

11. Joseph Ruiz Samaniego: Quien del amor Goza lo mejor

Villancico a 8 A la Espectatación de la Virgen

Samaniego (1653-1670) was – als voorganger van Roldán – kapelmeester aan de Catedral-Basílica de Nuestra Señora del Pilar in Zaragoza. Hij schreef naast kerkelijke werken ook *villancico's*.

Quien goza del amor heeft een dubbelkorige estribillo; van de 9 enkelkorige coplas zingen wij er één.

Estribillo

Quien goza del amor
Goza lo mejor,
Y en ti, niña celestial
Se ha lucido su favor.

Wie geniet van de liefde
geniet het best.
En in jou, hemels kind,
heeft hij zich vertoond.

Copla

Las galas con que amenec
El alba, niña de Dios,
Parece que de su amante
El buen gusto las sacó.

De tooi waarmee de dageraad,
dochter van God, verschijnt,
blijkt door de goede smaak van haar minnaar
te zijn weggenomen.